THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 765 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

וואָס ווייטער וועגן די ארבעטסלאָזע ?

מר. קלאָב, מאַניטאָבער פּראָווינציעלער ארבעטס מיניסטער, צוריק־קערנדיק זיך פון אָטאַווא, האָט דאָ דערציילט, אז די דאָמיניאָן רעגירונג האָט נים בדעה צו אסיגנירן ווייטערדיקע סומען פאר געזעלשאפטלאכע ארבעטן פאר די ארבעטסלאָזע. זי וועט נאָך דערווייל בייטראָגן איר חלק צו די מוניציפּאַליטעטן פאר דירעקטער הילף, אָבער דאָס אויך בלויז ביז דער ספּעציעלער פאָנד פון פיר מיליאָן דאָלאר אסיגנירט פאר דעם צוועק וועט אָנהאלטן.

און וואָס ווייטער ? עס איז אזוי גוט ווי זיכער, אז אפילו מיר זאָלן אָננעמען דעם אָפּטימיסטישן שטאנדפּונקט, אז די לאגע אין לאנד וועט זיך אָנהויבן בעסערן פון איצט אָן און ווייטער, וועלן מיר נאָך שטיין פאר אן ערנסטער ארבעטסלאָזיקייט פּראָבלעם פאר א היבשער צייט. באזונדערס דעם קומענדיקן ווינטער. אגב ווערט די לאגע דערווייל ערגער : א סך ארבעטסלאָזע האָבן ביז איצט נאָך געמאטערט זיך דורכצושלאָגן זיך מיט זייערע אָפּשפּאָרונגען. און איצט, אז די האָבן זיך אויסגעשעפּט און וואו צו ליינען און באָרגן איז שוין ניטא, מוז מען אָנקומען נאָך געזעלשאפטלאכער שטיצע. ביי א סך האָבן זיך אָפּגעריסן די קליידער, און, אויב מען וויל נאָך פארהינדערן אביסל זייער מענשלאכע ווירדע, מוז מען זיי, זייערע פרויען און זייערע קינדער עפנטלאך באקליידן און באשוכן.

פון וואנען זשע וועט קומען די הילף פאר די ארבעטסלאָזע, אויב די פעדעראלע רעגירונג זאָל זיך צוריקציען פונ'ם פעלד ?

די הויפּט לאסט וועט דאן פאלן אויף די מוניציפּאליטעטן, אָבער שוין איצט, מיט דער הילף פון דער פעדעראלער רעגירונג, בויגן זיי זיך אונטער דער לאסט. א גוטער ביישפּיל איז ווינניפּעג. און מיר גלויבן, אז אנדערע מוניציפּאליטעטן זיינען נים אין קיין בעסערער לאגע.

די געשיכטע איז, וואָס די קוואלן פון הכנסה פאר די מוניציפּאליטעטן זיינען זייער באשריינקט אין זייערע טשארטערס, וואָס באגרעניצן זייער שטייער געבים. זייער הויפּט הכנסה איז דער לאנד שטייער, וועלכער טאָר אָבער אויך נים איבערטרעפן געוויסע גרעניצן. אגב איז דער חסרון פון דעם שטייער דאָס, וואָס ווען ער ווערט צו הויך הערט מען אים אויף צאָלן, צו־ווארפנדיק דאָס לאנד צו דער מוניציפּאליטעט. אין בעסטן פאל פארציט מען די צאָלונגען אויף יאָרן, באזונדערס אין אזא שווערער צייט.

האָט ווינניפּעג פארלאנגט דאָס רעכט ארויפצולייגן א הכנסה שטייער און נאָך איינינקע שטייערן צו פארלייכטערן די דרינגענדיקע לאגע, האָט די פּראָווינציעלע לעגיסלאטור איר דערלויבט בלויז איין נייעם שטייער, — א קאָפּ־שטייער. מיט געוויסע באשריינקונגען און תנאים. דער שטייער איז אָבער נים פּראקטיש און וואָלט געבראכט מער צרות ווי הכנסות. און די שטאָט האָט זיך דערפאר געמוזט פון אים אָפּזאָגן.

פארבלייבט פאר דער שטאָט איין קוואל צו דעקן די דרינגענדיקע הוצאות פאר'ן אויפהאלט פון די ארבעטסלאָזע : חלואות. וועט קיין אנדער ברירה נים זיין. מוז מען אָנקומען צו דעם דאָזיקן מיטל, איידער לאָזן די ארבעטסלאָזע הונגערן. אָבער דאָס איז אן אומגעזונטער מיטל פאר א שטאָט. וועמעס הכנסה קוואלן זיינען באגרעניצט : עס וועט זיך איר אויסקומען צו דעקן תמיד די חלואות מיט נייע חלואות. אויב נאָר זי וועט איבערכאפּן די טאָס.

די פעדעראלע רעגירונג איז אין א סך א בעסערער לאגע אין דער הינזיכט, ווייל אירע קוואלן פון הכנסה זיינען נים־באשריינקט און איר שטייער געבים איז אומבאגרעניצט. ווי איר פינאנציעלע לאגע זאָל נים זיין שווער ביי איצטיקן מאָמענט, איז זי נאָך אלץ אין א בעסערן מצב ווי די מוניציפּאליטעטן, און איר קרעדיט איז זיכערער.

פּאַראיאָרן, בעת דעם וואל קאמפּיין, האָט מר. בענעט קריטיקירט די געזעטצענע ליבעראלע רעגירונג פון־קאנקעניט קינג פאר איר לייכטביטיקייט צו דער ארבעטסלאָזיקייט. און ער האָט אנערקענט, אז כאטש לויט דער קאָנסטיטוציע איז דאָס אן ענין וואָס גייט נים אריין אין דער יוריסדיקציע פון דער פעדעראלער רעגירונג, איז אָבער די לאגע אזא, אז זי מוז באטראכט ווערן ווי א נאציאָנאלע דרינגלאכקייט. און די פעדעראלע רעגירונג מוז צולייגן א האנט צו דער לייזונג פון דעם פּראָבלעם.

ווען מר. בענעט איז געווארן פּרעמיער מיניסטער, האָט ער גלייך פארלאנגט א ספּעציעלע סעסיע פונ'ם גייעם פארלאמענט צו דערפילן זיין הכטחה אויף דעם געביט. די סומע פון צוואנציק מיליאָן דאָלאר איז דאן אסיגנירט געווארן פאר דעם צוועק, וואָס האָט זייער פיל געהאָלפן צו פאר־מילדערן די ליידן פון די ארבעטסלאָזע און צו פארקלענערן די שלעכטע ווירקונג פון דער ארבעטסלאָזיקייט אין לאנד.

אויב די לאגע האָט זיך געענדערט אין דער הינזיכט פון פּאראיאָרן אָן, איז עס צום ערגערן. די רייען פון די ארבעטסלאָזע זיינען, דאָכט זיך, נים קלענער געווארן, און די רייען פון די וואָס דארפן אָנקומען נאָך הילף וואָקסן דורך די, וועמעס אָנגעזאמלטע איינשפּאָרונגען הויבן זיך אָן אויסשעפּן.

די לאגע איז אזוי נאָך אלץ פון נאציאָנאלער דרינגלאכקייט, יעדנ־פאלס נים ווייניקער ווי פּאראיאָרן, און ס'איז ניטא קיין שום בארעכטיקונג פאר דער פעדעראלער רעגירונג איצט אָפּצוזאָגן זיך פון אירע פארפליכ־טונגען וואָס זי האָט אנערקענט און אויף זיך געזומען בעת דעם וואל קאמ־פּיין. און וואָס זי האָט ביז איצט דערפילט. בעסער אָדער ערגער.

און באלד ווי ס'איז א מצב פון נאציאָנאלער דרינגלאכקייט, מאָר נים זיין קיין מניעה פון קיין געלט. פונקט ווי א פּרעזאָנ פאר'משכנ'ט דאָס לעצטע קישעלע צו הייל זיך אין פאל פון אן ערנסטער קראנקהייט און פונקט ווי א פאלק מאָביליזירט אלע זיינע פינאנציעלע און מענשלאכע רע־זורסן אין פאל פון מלחמה, אזוי מוז דאָ געהאנדלט ווערן ווערן מיט מוט און אנטשלאָסנהייט. צו באקעמפן די נאציאָנאלע געפאר פון ארבעטסלאָזיקייט.

און דאָס איז א נאציאָנאלע געפאר. די מענשן וואָס זיינען אויסגע־זעצט צו נעצוואונגענער ליידיקנייערי פאר א לאנגער צייט קאָנען דעמאָ־ראליזירט ווערן אפילו ווען זיי זיינען נים געצוואונגען צו ליידן הונגער און נוים. א סך געפערלאכער איז דאָס, ווען זיי ווערן נאָך געטריבן צו הונגער און ליידן און צו דער דערגידעריקונג פון זייער מענשלאכער ווירדע.

די קרבנות פון דער ארבעטסלאָזיקייט זיינען נים בלויז דערוואקסענע מענער. נאָר אויך פרויען, און וואָס איז אפשר נאָך וויכטיקער, קליינע קינ־דער. מיר קאָנען זיך פארשטעלן, וואָס פאר א דערציאונג קינדער קאָנען קרי־גען אין אזא אטמאָספערע פון עלנד און נוים. עס וואקסט אזוי א דור אין אן אומגעזונטער אטמאָספערע, — וואָס וועט זיך אפשר אָפּרופן אויפ'ן נאציאָ־נאלן לעבן פאר א גאנצן דור.

איז דאָס נים קיין פאל פון נאציאָנאלער דרינגלאכקייט, פון נאציאָ־נאלער סכנה ? קאָן מען די פארהיטונג פון דער געפאר איבערלאָזן אין די שוואכע הענט פון די מוניציפּאליטעטן ?

ס'איז קלאָר, אז דאָס איז נים ווייניקער די זאָך פון דער פעדעראלער רעגירונג, ווי דאָס איז געווען מיט א יאָר צוריק, און דאָס לאנד דערוואר־ט פון איר ענערגישע און מוטיקע האנדלונג.

ווי שווער עס זאָל נים זיין די פינאנציעלע הכבדה וואָס די רעגירונג דארף דערמיט נעמען אויף זיך, איז אָבער בעסער איצט אויסגעבן דאָס געלט צו פארמינדערן ליידן, איידער דערנאָך פארשווערן פארמעגנס אויף נייע מורעס און אויף נייע אזילן פאר פארברעכערישע קינדער.

די געשיכטע פון קאָלאָניזאציע אין מערב קאנאדע : פון י. בן דוד

— 5 —

די "פאַרעינערס קומען"

צוזאמען מיט די קאָלאָניסטן פון אנ־טעריאָ, וועלכע זיינען שוין געווען גע־ווייזט צו קאנאדער באדינגונגען, האָבן די ערשטע פרעמד געבארענע אימיגראנטן אָנגעפאנגען זייער לאנגע נסיעה מיט שיפן און אָפּטן נאָך מערב קאנאדע. צום אנ־פאנג איז די באוועגונג געווען ווי א קליין ריטשקעלע, נאָר שפּעטער האָט עס אנ־גענומען דעם כאראקטער פון א מעכטי־קען שטראָם, ווייל דער נים ענגלישער אי־מיגראנט, אנדערש פונם ענגלישן אימי־גראנט, האָט מען נים נעדארפט איינריי־דען, כדי צו באוועגן צו קומען נאָך קאנאדע.

דער פרעמד געבארענער האָט געזוכט פרייהייט פון געדאנק, זיכערקייט פון לע־בען, און א מענלאכקייט צו ארבעטן און פארדינען א לעבן. און פאר די מענלאכ־קייטן איז ער געווען גרייט דורכצומאכן אלע שווערקייטן.

צום ערשטן זיינען געקומען די מ־נאָניטן, געהאָלפן פון זייערע גלויבנס גע־נאָסן וועלכע האָבן זיך מיט יאָרן צוריק באזעצט אין אנטעריאָ. די ענגלאנד אין מאָניטאָבא. אנגאנצן האָבן זיי גע־ציילט זעקס טויזנט, זיבן הונדערט נפ־שות. קיין רעגירונג הילף האָבן זיי נים פאראלאנגט און נים געקראָגן, נאָר די דאָ־מאָלסדיקע קאנאדער רעגירונג האָט זיי געמאכט צוויי קאָנצעסיעס, וועלכע מען האָט נים באטראכט אלס זייער מעג־ליכקייט צו ערנער צייט. זיי זיינען באפרייט גע־ווארן פון פליכט פון מיליטער דינסט, און מען האָט זיי געגעבן פרייהייט פון ר־ליגיע. די צוויי קאָנצעסיעס זיינען שפּע־טער געווארן די אורזאכן פון פילע רייד־בונגען מיט דער רעגירונג, ווייל זי האָט אינגנכן חרטה געהאָט אויף אירע־ קאָנ־צעסיעס, און די מענאָניטן וועלכע האָבן זיך אזוי אָפּט געלאָזט אין וועג אריין צוליב פּרינציפּ, זיינען נאָך אלץ געווען גרייט אויבערצולאָזן אלץ פאר די זעלבע פּרינציפּ.

מיט צוויי יאָר שפּעטער, אין 1876, האָבן די ערשטע קאָלאָניסטן פון אויס־לאנד, צוויי טויזנט אין צאָל, אָנגעקומען נאָך מערב קאנאדע און זיי האָבן זיך באזעצט אין די געגנטן פון גימלי, אייס־לאנדיק ריווער און גלענבארא אין מאני־טאָבא, אן שום רעגירונגס הילף.

די דריטע גרופּע פרעמד געבארענע אָנצוקומען אין מערב קאנאדע זיינען גע־ווען די אידישע פליכטלינגע פון די רו־סישע פּראָגראָמען, וועלכע זיינען גע־באכט געווארן נאָך קאנאדע פון די רו־סיש־אידישע קאָמיטעטן פון לאנדאָן, ענג־לאנד, און זיי באזעצט געווארן אויף האָמ־סטעדס, נאָענט צו מוסא אין 1882.

די צווייטע אידישע קאָלאָניע איז גע־גרינדעט געווארן אין 1892 נאָענט צו הירש. פון די "יאָנס מענס היבראו בע־נעוואָלענט סאָסייטי" פון מאָנטרעאל, מיט דער פינאנציעלער הילף פון באראָן הירש.

נאָך א גרופּע אידישע קאָלאָניסטן האָ־בען זיך אליין באזעצט כמעט די זעלבע צייט נאָענט צו וואָמאָבלא.

אין 1896, מיט דרייצן יאָר שפּעטער פון דער ערשטער אידישער קאָלאָניע, האָבן די אוקראַיאָנער, אונגארן און רו־סישע דייטשן אָנגעפאנגען אריינצוקומען נאָך קאנאדע אין 1899, דורך דער פאר־מיטלונג פון גראף טאָלסטאָי און די ענ־לישע "קוויעקערס", זיינען די דוכאבארן אָנגעקומען פון רוסלאנד און האָבן זיך באזעצט אויף דריי הונדערט און פופציק טויזנט אקער נים פריער רעגירונגס באדן און וואָס איז שפּעטער געווארן כאסקא־טשעוואן.

קיינע פון די פרעמד געבארענע גרו־פּעס האָבן געקראָגן פינאנציעלע שטיצע פון רעגירונגען, און מיט דער אויסנאָ־מען די מענאָניטעס אין די אידישע קאָלאָניעס מוסאמין און הירש, איז דער אימיגראנ־טען נים געווען פון רוסלאנד אין 1874, נאָך איידער דער ערשטער אייזנבאָן האָט דערגרייכט וויניפּעג פון מינעאפּאָליס.

זיי האָבן זיך באזעצט אויף א האלב מיליאָן אקער פון פרייער רעגירונגס לאנד אין מאָניטאָבא. אנגאנצן האָבן זיי גע־ציילט זעקס טויזנט, זיבן הונדערט נפ־שות. קיין רעגירונג הילף האָבן זיי נים פאראלאנגט און נים געקראָגן, נאָר די דאָ־מאָלסדיקע קאנאדער רעגירונג האָט זיי געמאכט צוויי קאָנצעסיעס, וועלכע מען האָט נים באטראכט אלס זייער מעג־ליכקייט צו ערנער צייט. זיי זיינען באפרייט גע־ווארן פון פליכט פון מיליטער דינסט, און מען האָט זיי געגעבן פרייהייט פון ר־ליגיע. די צוויי קאָנצעסיעס זיינען שפּע־טער געווארן די אורזאכן פון פילע רייד־בונגען מיט דער רעגירונג, ווייל זי האָט אינגנכן חרטה געהאָט אויף אירע־ קאָנ־צעסיעס, און די מענאָניטן וועלכע האָבן זיך אזוי אָפּט געלאָזט אין וועג אריין צוליב פּרינציפּ, זיינען נאָך אלץ געווען גרייט אויבערצולאָזן אלץ פאר די זעלבע פּרינציפּ.

מיט צוויי יאָר שפּעטער, אין 1876, האָבן די ערשטע קאָלאָניסטן פון אויס־לאנד, צוויי טויזנט אין צאָל, אָנגעקומען נאָך מערב קאנאדע און זיי האָבן זיך באזעצט אין די געגנטן פון גימלי, אייס־לאנדיק ריווער און גלענבארא אין מאָני־טאָבא, אן שום רעגירונגס הילף.

די דריטע גרופּע פרעמד געבארענע אָנצוקומען אין מערב קאנאדע זיינען גע־ווען די אידישע פליכטלינגע פון די רו־סישע פּראָגראָמען, וועלכע זיינען גע־באכט געווארן נאָך קאנאדע פון די רו־סיש־אידישע קאָמיטעטן פון לאנדאָן, ענג־לאנד, און זיי באזעצט געווארן אויף האָמ־סטעדס, נאָענט צו מוסא אין 1882.

די צווייטע אידישע קאָלאָניע איז גע־גרינדעט געווארן אין 1892 נאָענט צו הירש, פון די "יאָנס מענס היבראו בע־נעוואָלענט סאָסייטי" פון מאָנטרעאל, מיט דער פינאנציעלער הילף פון באראָן הירש.

נאָך א גרופּע אידישע קאָלאָניסטן האָ־בען זיך אליין באזעצט כמעט די זעלבע צייט נאָענט צו וואָמאָבלא.

אין 1896, מיט דרייצן יאָר שפּעטער פון דער ערשטער אידישער קאָלאָניע, האָבן די אוקראַיאָנער, אונגארן און רו־סישע דייטשן אָנגעפאנגען אריינצוקומען נאָך קאנאדע אין 1899, דורך דער פאר־מיטלונג פון גראף טאָלסטאָי און די ענ־לישע "קוויעקערס", זיינען די דוכאבארן אָנגעקומען פון רוסלאנד און האָבן זיך באזעצט אויף דריי הונדערט און פופציק טויזנט אקער נים פריער רעגירונגס באדן און וואָס איז שפּעטער געווארן כאסקא־טשעוואן.

קיינע פון די פרעמד געבארענע גרו־פּעס האָבן געקראָגן פינאנציעלע שטיצע פון רעגירונגען, און מיט דער אויסנאָ־מען די מענאָניטעס אין די אידישע קאָלאָניעס מוסאמין און הירש, איז דער אימיגראנ־טען נים געווען פון רוסלאנד אין 1874, נאָך איידער דער ערשטער אייזנבאָן האָט דערגרייכט וויניפּעג פון מינעאפּאָליס.

זיי האָבן זיך באזעצט אויף א האלב מיליאָן אקער פון פרייער רעגירונגס לאנד אין מאָניטאָבא. אנגאנצן האָבן זיי גע־ציילט זעקס טויזנט, זיבן הונדערט נפ־שות. קיין רעגירונג הילף האָבן זיי נים פאראלאנגט און נים געקראָגן, נאָר די דאָ־מאָלסדיקע קאנאדער רעגירונג האָט זיי געמאכט צוויי קאָנצעסיעס, וועלכע מען האָט נים באטראכט אלס זייער מעג־ליכקייט צו ערנער צייט. זיי זיינען באפרייט גע־ווארן פון פליכט פון מיליטער דינסט, און מען האָט זיי געגעבן פרייהייט פון ר־ליגיע. די צוויי קאָנצעסיעס זיינען שפּע־טער געווארן די אורזאכן פון פילע רייד־בונגען מיט דער רעגירונג, ווייל זי האָט אינגנכן חרטה געהאָט אויף אירע־ קאָנ־צעסיעס, און די מענאָניטן וועלכע האָבן זיך אזוי אָפּט געלאָזט אין וועג אריין צוליב פּרינציפּ, זיינען נאָך אלץ געווען גרייט אויבערצולאָזן אלץ פאר די זעלבע פּרינציפּ.

מיט צוויי יאָר שפּעטער, אין 1876, האָבן די ערשטע קאָלאָניסטן פון אויס־לאנד, צוויי טויזנט אין צאָל, אָנגעקומען נאָך מערב קאנאדע און זיי האָבן זיך באזעצט אין די געגנטן פון גימלי, אייס־לאנדיק ריווער און גלענבארא אין מאָני־טאָבא, אן שום רעגירונגס הילף.

די דריטע גרופּע פרעמד געבארענע אָנצוקומען אין מערב קאנאדע זיינען גע־ווען די אידישע פליכטלינגע פון די רו־סישע פּראָגראָמען, וועלכע זיינען גע־באכט געווארן נאָך קאנאדע פון די רו־סיש־אידישע קאָמיטעטן פון לאנדאָן, ענג־לאנד, און זיי באזעצט געווארן אויף האָמ־סטעדס.

די "פאַרעינערס קומען"

צוזאמען מיט די קאָלאָניסטן פון אנ־טעריאָ, וועלכע זיינען שוין געווען גע־ווייזט צו קאנאדער באדינגונגען, האָבן די ערשטע פרעמד געבארענע אימיגראנטן אָנגעפאנגען זייער לאנגע נסיעה מיט שיפן און אָפּטן נאָך מערב קאנאדע. צום אנ־פאנג איז די באוועגונג געווען ווי א קליין ריטשקעלע, נאָר שפּעטער האָט עס אנ־גענומען דעם כאראקטער פון א מעכטי־קען שטראָם, ווייל דער נים ענגלישער אי־מיגראנט, אנדערש פונם ענגלישן אימי־גראנט, האָט מען נים נעדארפט איינריי־דען, כדי צו באוועגן צו קומען נאָך קאנאדע.

דער פרעמד געבארענער האָט געזוכט פרייהייט פון געדאנק, זיכערקייט פון לע־בען, און א מענלאכקייט צו ארבעטן און פארדינען א לעבן. און פאר די מענלאכ־קייטן איז ער געווען גרייט דורכצומאכן אלע שווערקייטן.

צום ערשטן זיינען געקומען די מ־נאָניטן, געהאָלפן פון זייערע גלויבנס גע־נאָסן וועלכע האָבן זיך באזעצט אין מאָניטאָבא. אנגאנצן האָבן זיי גע־ציילט זעקס טויזנט, זיבן הונדערט נפ־שות. קיין רעגירונג הילף האָבן זיי נים פאראלאנגט און נים געקראָגן, נאָר די דאָ־מאָלסדיקע קאנאדער רעגירונג האָט זיי געמאכט צוויי קאָנצעסיעס, וועלכע מען האָט נים באטראכט אלס זייער מעג־ליכקייט צו ערנער צייט. זיי זיינען באפרייט גע־ווארן פון פליכט פון מיליטער דינסט, און מען האָט זיי געגעבן פרייהייט פון ר־ליגיע. די צוויי קאָנצעסיעס זיינען שפּע־טער געווארן די אורזאכן פון פילע רייד־בונגען מיט דער רעגירונג, ווייל זי האָט אינגנכן חרטה געהאָט אויף אירע־ קאָנ־צעסיעס, און די מענאָניטן וועלכע האָבן זיך אזוי אָפּט געלאָזט אין וועג אריין צוליב פּרינציפּ, זיינען נאָך אלץ געווען גרייט אויבערצולאָזן אלץ פאר די זעלבע פּרינציפּ.

מיט צוויי יאָר שפּעטער, אין 1876, האָבן די ערשטע קאָלאָניסטן פון אויס־לאנד, צוויי טויזנט אין צאָל, אָנגעקומען נאָך מערב קאנאדע און זיי האָבן זיך באזעצט אין די געגנטן פון גימלי, אייס־לאנדיק ריווער און גלענבארא אין מאָני־טאָבא, אן שום רעגירונגס הילף.

די דריטע גרופּע פרעמד געבארענע אָנצוקומען אין מערב קאנאדע זיינען גע־ווען די אידישע פליכטלינגע פון די רו־סישע פּראָגראָמען, וועלכע זיינען גע־באכט געווארן נאָך קאנאדע פון די רו־סיש־אידישע קאָמיטעטן פון לאנדאָן, ענג־לאנד, און זיי באזעצט געווארן אויף האָמ־סטעדס.

די קאָטהקאָרס, ראנקין און קראָפּטער קאָלאָניעס

פּראָבעס צו באזעצן בריטישע אימי־גראנטן אין קאנאדע אין משך פון די צוואנציק יאָר נאָך 1893 זיינען אלץ באַ־זירט געווארן אויף די באדינגונגען פון דעם פעדעראלן רעגירונגס געזעץ פון 1893 דורך וועלכן קאָלאָניזאציע גע־זעלשאפטן האָבן געקראָגן די רעכט צו פארזיכערן זייערע חלואות צו קאָלאָניסטן דורך היפּאָטעקן אויף זייערע "האָמ־סטעדס".

איינע פון די בעסטע באוואוסטע פּראָ־בעס איז געווען די גראפין קאָטהקאָרסס פלאן פון 1883.

זי האָט אויסגעקליבן צען פאמיליעס פון "קראָפּטערס" (דאָרפס מענשן) פון אירע סקאָטישע לענדער און זי האָט זיי אוועקגעשיקט נאָך קאנאדע. צו ישרער פאמיליע האָט זי געגעבן א חלואה פון פינף הונדערט דאָלאר. אין 1884 האָט זי ארויסגעשיקט נאָך צען טויזנט דאָלאר. יעדער פאמיליע האָט נאָך צען פאמיליעס אין 1886.

די ערשטע באריכטן זיינען געווען גו־טע. קיינע צאָלונגען האָבן זיי נים גע־דארפט מאכן אין די ערשטע צוויי יאָר. די אימיגראנטן האָבן זיך אויסגעבויט דייזקעס פון קלעצער און טארף, האָבן פארזייט קארטאָפל, און האָבן זיך ארויס־געוויזן אלס ארבעטסזאם און מונטער.

אין דעם דריטן יאָר אָבער, האָבן זיי שוין נעדארפט אָנפאנגען באצאָלן זייער רע חובות און דאָ האָט זיך אָנגעפאנגען אן אנדער חתונה ! די קאָלאָניסטן האָבן זיך באקלאָגט אז זיי ליידן פון ארימקייט און נויט, און זייער ווייניק האָבן אפילו געמאכט א פארזוך צוריק צו באצאָלן זייערע חובות. פון די גאנצע הונדערט און פיר פאמיליעס דערציילט מען אז מיט דריי און צוואנציק יאָר שפּעטער האָט נאָר איינער באוויזן צו באצאָלן די פינף הונדערט דאָלאר וואָס די גראפין קאָטה־קארט האָט אים אויסגעליען.

* * *

נאָך אן ענלאכע פּראָבע איז געמאכט געווארן פון סער דזשאָן ראנקין אין 1885. ער האָט באקומען פון דער קאנאדער רע־גירונג א שטרעקע לאנד נאָענט צו עלק־הארן, מאָניטאָבא. ער האָט אויפגעבויט הייזער און ער האָט אויפגעשפּעקערט עטל־לאכע אקער לאנד אויף יעדער פארם. פינף און צוואנציק פאמיליעס זיינען אויסגע־קליבן געווארן אין ענגלאנד און זיי זיינ־נען אוועקגעזעצט געווארן אויף די טייל־וויין צוגעגרייטע פארמס.

סער דזשאָן ראנקין האָט אויסגעליען די געלט פאר רייזע קאָסטן, זאמען און אינוועסטאָר, און די קאָלאָניסטן האָבן זיך פארפליכטעט צוריק באצאָלן די הל־וואות דורך אָפּגעבן א העלפט פון זייער ערנטע יעדן יאָר צו אים.

טויזנטער אפּליקאנטן זיינען עקזאמי־נירט געווארן פון זיינע אָנגענען ביז מען האָט אויסגעקליבן די פאסיקע קאנדידאטן. סער דזשאָן האָט אויסגעגעבן סך הכל הונדערט טויזנט דאָלאר, אָבער דער פּלאן איז געווען א דורכפאל. די קאָ־לאָניסטן האָבן אין עטלאכע יאָר ארום פארלאָזט די לענדער און האָבן נים באַ־צאָלט די הלוואות. די לענדער זיינען גע־ווארן דאָס איינגנטום פון סער דזשאָן ראנקין.

דערווייל איז די לאגע פון די "קראָפּטערס" אין סקאָטלאנד נאָך אלץ געווען שלעכט און אין יאָר 1888 איז איינגעפירט געווארן א פּלאן צו קאָלאָני־זירן א טייל פון די "קראָפּטער" פאמ־יליעס אויף פארמס אין מערב קאנאדע. לויט דעם פּלאן האָט די ענגלישע רע־גירונג אנטליען פופציק טויזנט דאָלאר בתנאי דאָס פּרוּוואָטע פערזאָנען זאָלן אנטלייען נאָך צען טויזנט דאָלאר.

יעדער פאמיליע האָט געקראָגן א הל־וואה פון פינף הונדערט ביז זיבן הונ־דערט און פופציק דאָלאר, וועלכע מען האָט געדארפט צוריק באצאָלן אין אכט יערלאכע צאָלונגען. די ערשטע צאָלונ־גען האָט מען געדארפט מאכן ערשט אין 5 יאָר שפּעטער נאָכן אנקומען.

אלס פארזיכערונג האָבן די קאָלאָניסטן געמוזט געבן א היפּאָטעק אויפן "האָמ־סטעד" און אויף די לעבעדיקע און טוי־טע אינווענטאר געקויפט מיט די גע־בארגטע געלדער.

די ערשטע גרופּע אימיגראנטן איז ארויסגעפאָרן נאָך קאנאדע אין מאי 1888, און איז באשטאנען פון אכצן פאמיליעס, וועלכע האָבן זיך באזעצט אין דעם פע־ליקאן לייק געגנט פון דרום מאָניטאָבא נאָענט צום פּלאץ וואָס רופט זיך איצט קיקארני. א צווייטע גרופּע פון צוועלף פאמיליעס זיינען אָנגעקומען מיט א מאָ־נאט שפּעטער.

ביידע גרופּס זיינען באשטאנען פון "קראָפּטערס" פון די סקאָטישע אינזלען לואיס און הארים. די קאָלאָניסטן האָבן געמוזט ליידן שווערקייטן ביים אָנקומען פון רעליגיעזע רדיפות. די אייניקלאך פון יענע אימיגראנטן האָבן טאקע געזעלשאפט פון זייערע זיידעס דאָס קאָנסטערוואטיזם צוזאמען מיט די קאָלאָסאלע פעאיקייטן צום האנדל און אינדוסטריע. אין מעק־סיקא וואָלט מען נערן געזעען יענע מאָנארכיסטן, גלחים, ווייל סוף, סוף, האָט די רעפּוביליקאנישע רעגירונג נים קיין מורא פאר א מאָנארכיסטישער באַ־וועגונג אויף דעם אמעריקאנער קאָנטי־נענט. זי איז גיכער באזאָרגט פאר אן אומשטורץ, וואָס קאָן קומען פון ראדי־קאלן און קאָמוניסטן. ווער זשע פון די ביידע בעלעטריסטן, אין פארלעסלאכער פאר דער מעקסיקאנער רעגירונג, צו די איינ־וואנדערער פון מזרח אייראָפּע, וואָס זיינען אָנגעשטעקט מיט "רוסישע" מיק־ראָבן, אָדער די רעאקציאָנערן פון שפּא־ניע ?

אונזערע א דיפּלאָמאט וואָלט אויך גע־קאָנט אונטערהאנדלען מיט דעם סאָ־וועט פארטרעטער אין אים ליפערן א חוץ סחורות, אויף א פאר טויזנט "שפּעצן". מאָקע די פאר טויזנט הענדלער פון מעק־סיקא . . . סאָוועט־רוסלאנד נויטיקט זיך איצט אויף אין הענדלער, פונקט ווי זי זוכט אינזשינערן, אירע איינענע אירד־שע בירגער קאָן זי נים פארטרויען די באשעפטיקונג. קוים מיט צרות האָט זי אָפּגעוואונען די אירן פון דער פרנסה, יזיי פארשיקט אין קוילן גרובן, אייזנגיסערייי־ען, אין די ווייטע סטעפּעס פון קרים, אין די ווילדערנישן פון ביראָ בירדזשאן, זיי אויסגעלערנט אפילו חזירים הארעווען, ביי־רזשע פארטרוי זיי צוריק ווידער א קרעמל ! אָבער פרעמדע בירגער קאָן מען דאָך צייטווייליק אָנפארטרויען די אר־בעט. יענע פּוילישע אירן האָבן באוויזן א קענטעניש פון לאנד, שפּראָך, אזוי ווייט צו זיין דערפאָלגרייך, אז זיי האָבן געקאָנט דורכטיקן דעם ווילדן אינדיאָ־נער, אָדער האלב־ווילדן מעקסיקאנער צו קויפן פארשיידענע ארטיקלען וואָס א צי־ווילזירטער מענש נויטיקט זיך. זיי ?וואל־טען געקאָנט דורכפירן דאָס זעלבע אין סאָוועט רוסלאנד. דאָרט, אין רוסלאנד, ווערט באריכטעט, ווערן געעפנט טויזנ־טער קראָמען אויפן קאָפּיטאליסטישן שטיי־גער, די פּארטייסער ווערן פרא־קלאסירט" זוכן זיך א מקום מקלט. קיין בעסערן פּלאץ ווי דרום־אמעריקע ווערן זיי נים געפינען. דאָרט ווערן זיי געפר־אגט, מען זייער מקום מנוחה. אמת טאקע, צו דער אלטער פּראָפעסיע ווערן זיי נים מער זיך צוריקקערן, פונקט ווי די פאר־גערבט, ווען אונזער מלוכה זאָל זיין א מאָנארכיע מיט אן אמת'ן שלך ווי ענ־לאנד, אָדער א רעפּוביליק מיט א רע־פּרעזידענט וואָס האָט מער מאכט פון א מלך, ווי אין די שטאטן. ס'וואָלט אויך נים נעווען קיין חלוק, אויב אונזער מדי־נה וואָלט געווארן א מיטגליד פון דער פעלקער־ליג אָדער נים. אבי צו זיין מיט ליינן גלייך, אבי מען זאָל האָבן איינענע דיפּלאָמאטן, איינענע פארטרעטער, מען זאָל זיך מיט אונז רעכענען.

אונזערע דיפּלאָמאטן וואָלטן איצט אויך געזעטן אין ישענעוואה און וואָלטן ענדעקט פיל סודות פון דער וועלט פאַ־ליטיק, פון מעקסיקא וואָלטן זיי געהאט צו דערציילן פיל זאכן. זיינען אין די לעצטע יאָרן אָנגעפאָרן קיין מעקסיקא א פאר טויזנט אידן. די ניי איינגעוואנדער־טע האָבן זיך געוואוינט אויף די מיטל־טע נסות, וואָס האָבן געבראכט דאָס לאנד גרויסע נוצן. אין אנדער פּראָדוקטן האָט דאָס לאנד נים קיין מאנגל, אין ארבעטס הענט אודאי אין אודאי נים. דער קאָ־לאָס פון צפון פארפליצט די וועלט מיט ווייץ, קאטאָן, פלייש, צו וואָס זאָל דאָס לאנד נאָך פּראָדוצירן די אלע זאכן, אר־בעטס הענט האָבן נים געהאט וואָס צו טאָן אין לאנד ווייל אחוץ אויל, דער־לאָזט נים דער צפון־שכן און אויף אנ־דערע אייראָפּייאישע מלוכות, זאָל דאָרט עפּעס באשאפן ווערן. האָבן טויזנטער אר־בעטער פון מעקסיקא פארפלייצט די דרום מערב שטאטן פון די סטייטס, זוכ־ן דיק חיונה. זיינען געקומען די נייע אי־מיגראנטן און זיי האָבן געלערנט די מעק־סיקאנער אליין צו האנדלען, אנטוויקלען היימישע אינדוסטריע. ביידע צדדים זיי־נען געווען צופרידן, אידן האָבן זיך שוין אָנגעהויבן פּאמעלאך איינצובירגערן אין לאנד. א טייל פון זיי, די ספּרד'ישע עלע־מענטן האָבן זיך גאָר געפילט נאָענט צו די מעקסיקאנער. זיי זיינען אזוי נאָענט שפּראָכלאך אין קולטורעל.

מיט איין מאָל זיינען די פאר טויזנט צוגלאכע איינוואנדערער געווארן שע־לאך פארן לאנד. מען פייניקט זיי, מען יאָגט, מען וויל זיי פארטרייבן פון לאנד. אפילו די שוין נאטוראליזירטע בירגער איינוואנדערער, נים נאטוראליזירטע, וואָס נעבן זיך אָפּ מיט דער זעלבער באשעפ־טיקונג, ווערן גאָר נים גע'רודפ'ט.

האָט דאָס נים א שטיקל שייכות מיט די לעצטע געשעענישן אין שפּאנע ? אין שפּאנע בושעווט די רעוואָלוציע. דאָס לאנד וויל זיך באפרייען פון די צענד־ליק טויזנטער נלחים, מאָנאכן, מאָנאש־קעס. מען יאָגט, מען פארטרייבט זיי פון לאנד. און די אלע פארטרייבענע, "דע־פאמיליע האָט זי געגעבן א חלואה פון פינף הונדערט דאָלאר. אין 1884 האָט זי ארויסגעשיקט נאָך פיר און אכציק פאַ־מיליעס און נאָך צען פאמיליעס אין 1886.

די ערשטע באריכטן זיינען געווען גו־טע. קיינע צאָלונגען האָבן זיי נים גע־דארפט מ